

Position paper

VNG inzet arbeidsmarktbeleid en Participatiewet

1. Er is een wijziging nodig van focus op uitkering naar focus op activering en werk;
2. De financiële randvoorwaarden en de bekostiging van het Participatiebudget moeten toereikend zijn om de ambities, en de noodzakelijke verandering naar een activerend en op resultaatgericht arbeidsmarktbeleid, mogelijk te maken;
3. Regelgeving in de Participatiewet is op dit moment onduidelijk en complex. Ook zijn er te veel verschillende doelgroepen. Gemeenten willen één regeling met open normen. Alleen op die manier kan maatwerk worden geleverd;
4. Er is een samenhangende aanpak nodig op de gebieden onderwijs, scholing en arbeidsmarkt. Hierbij past ook het concept van Leven lang ontwikkelen;
5. Er is een anticyclisch investeringsmodel nodig voor zowel de Participatiewet als het arbeidsmarktbeleid. De verkeerde prikkelwerking in de BUIG moet verdwijnen. Financiering van loonkostensubsidies door het rijk moet plaats vinden op basis van realisatie;
6. De dienstverlening in de 35 arbeidsmarktregio's moet beter. Gemeenten en UWV dragen daarbij, als publieke dienstverleners, een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid, waarbij ook met andere partners wordt samengewerkt;
7. Dienstverlening aan werkzoekenden vindt plaats op lokaal niveau. Arbeidsbemiddeling aan werkgevers op het niveau van de arbeidsmarktregio;
8. Er is meer aandacht voor de basis van de arbeidsmarkt nodig. Dit kan door meer persoonlijke begeleiding en inzet van activerende instrumenten, waaronder de basisbaan. Werkgevers worden daarbij zoveel mogelijk ontzorgd;
9. Er is een brede heroverweging nodig op het dossier van de bestaanszekerheid. De inkomenspositie van minima moet worden verbeterd: het WML en het sociaal minimum moeten worden verhoogd. Afschaffen, dan wel herijken van de kostendelersnorm en de dubbele algemene heffingskorting in de Bijstand. Het toeslagenstelsel dient te worden gestabiliseerd.

Achtergrond inzet gemeenten

Er zijn fundamentele aanpassingen nodig in het arbeidsmarktbeleid. Dat is niet alleen de ervaring van gemeenten, gebaseerd op de dagelijkse praktijk, maar ook de boodschap zoals die uit verschillende, recente, rapporten (Borstlap, SCP, WRR en de Brede maatschappelijke heroverwegingen) blijkt. Het inzicht dat wijzigingen nodig zijn wordt versterkt door de coronacrisis, die laat zien dat werk- en

inkomenszekerheid geen gegeven is; het systeem is kwetsbaar. Het huidige stelsel biedt burgers onvoldoende bescherming. Dat wordt vooral veroorzaakt door de toegenomen flexibilisering van de arbeidsmarkt en de daarmee gepaard gaande uitholling en verschraving van collectieve voorzieningen.

Er zijn groepen die nog steeds achterblijven op de arbeidsmarkt; jongeren, laagopgeleiden, mensen met een arbeidsbeperking en mensen met een niet westerse achtergrond staan nog te veel langs de kant. Wet- en regelgeving is te complex gemaakt. Binnen de Participatiewet bestaan verschillende regelingen voor verschillende doelgroepen. Dat moet anders. Concurrentie tussen doelgroepen moet worden aangepakt.

De middelen om een activerend arbeidsmarktbeleid uit te voeren zijn voor gemeenten onvoldoende. De afgelopen jaren (2010-2018) is het re-integratiebudget door het rijk verlaagd van € 1,4 miljard naar € 634 miljoen. Dat is inclusief de middelen voor de, nieuwe, doelgroep van mensen met een arbeidsbeperking. De reductie van het re-integratiebudget illustreert dat Nederland, in vergelijking met andere landen, weinig geld uittrekt voor een gericht en ambitieus arbeidsmarktbeleid. Dit signaal is ook afgegeven door de commissie Borstlap.

Gemeenten vinden dat het volgende moet gebeuren.

1 Omslag van focus op uitkering naar focus op activering en werk

Van de coronacrisis kan worden geleerd. Het legt bloot waar het aan schort bij het arbeidsmarktbeleid. De herstellepakketten, als tijdelijke investering, bieden kansen om een werkwijze te ontwikkelen voor mensen die werkloos zijn geworden, of dreigen te worden. De voorgenomen aanpak in de RMT's laat zien dat het mogelijk is op andere manieren te werken; investeren in werk en activering in plaats van investeren in uitkeringen, waarbij samenwerking met meerdere partners, waaronder onderwijsinstellingen, nodig is. Gemeenten vinden dat dit, op een structurele manier, navolging verdient.

Voor de coronacrisis ontstond er als gevolg van beperktere instroom in de Bijstand meer ruimte voor activering van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Dit aandeel betreft zo'n 50% van de bijstandsgerechtigden, waar vaak sprake is van (psychosomatische) gezondheidsproblemen, (fysieke) beperkingen, schulden, dan wel een combinatie van deze problemen. Door de gevolgen van de coronacrisis is de aandacht voor juist deze groep

bijstandsgerechtigden onder druk komen te staan. Dit is mede veroorzaakt door de verkeerde prikkels in de BUIG en onvoldoende activeringsbudget.

Daar komt bij dat bij de instrumenten in de Participatiewet veel aandacht uitgaat naar mensen met een arbeidsbeperking. Resultaat daarvan is dat mensen in de Bijstand zonder arbeidsbeperking onvoldoende ondersteuning krijgen. Om dit te keren is meer investering nodig in bewezen instrumenten voor re-integratie, een lagere case-load, actieve werktrajecten en opleiding, intensivering van begeleiding en het ontzorgen van werkgevers.

2 Ontwikkel een anticyclisch investeringsmodel

Om het activerend arbeidsmarktbeleid ook bij economische tegenwind uit te kunnen voeren is een anticyclisch investeringsmodel nodig voor de Participatiewet. In een laagconjunctuur zijn grotere investeringen nodig om mensen arbeidsfit te maken en te houden. In tijden van hoogconjunctuur kunnen deze investeringen omlaag. Ontwikkeling van mensen richting de economie van de toekomst staat hierbij centraal. De samenleving kan het zich niet veroorloven mensen te "parkeren" in een uitkering. Meer publiek-private samenwerking kan hierbij behulpzaam zijn om tot een sluitende match tussen economie en arbeid te komen.

Daarnaast is aandacht nodig voor de welvaartsontwikkeling bij mensen die aan de kant staan of weer aan het werk gaan. Concreet: herstel de koppeling van het WML en bijstandsuitkering aan die welvaartsontwikkeling. Twee derde van de werknemers met WML werkt in deeltijd, plm. 75% heeft een flexibel contract. Dat is onvoldoende om van te leven. Bijna 90% van de bijstandspopulatie die aan het werk gaat zien gemeenten weer terug in het kader van armoedebeleid en schuldhulpverlening. Dat kan niet de bedoeling zijn van een arbeidsmarktbeleid dat is gericht op werk, zelfstandigheid en bestaanszekerheid. Het zijn juist ook deze huishoudens die afhankelijk zijn van een steeds complexer wordend stelsel van sociale zekerheid met verschillende vormen van ondersteuning. Om dit tegen te gaan is een verbetering van de inkomenspositie van deze groep nodig, dient het toeslagensysteem te worden gestabiliseerd, de kostendelersnorm te worden afgeschaft en een brede heroverweging van de bestaanszekerheid ingezet te worden. Ook dient de afschaffing van de dubbele algemene heffingskorting in de Bijstand te worden heroverwogen.

3 Ontschotter dienstverlening in de arbeidsmarktregio's en één regeling voor de basis van de arbeidsmarkt.

Gemeenten willen één ontschotter regeling voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, waarbij verschillende instrumenten beschikbaar zijn en de ruimte bestaat voor maatwerk. Binnen de Participatiewet bestaan nu te veel schotten en verschillende regelingen, al dan niet met aparte indicaties. Dat is ongewenst. Het instrument voor ondersteuning van een uitkeringsgerechtigde moet niet afhankelijk zijn van de regeling waarin iemand zit. Uitgangspunt moet zijn: wat is voor deze persoon nodig?

Dienstverlening aan werkzoekenden vindt plaats op lokaal niveau. Bemiddeling naar werk op het niveau van de regio. Gemeenten en UWV hebben daarbij, als publieke organisaties een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid.

Voor de meest kwetsbare groep op de arbeidsmarkt kan activering zonder productiedruk van de reguliere arbeidsmarkt een alternatieve optie zijn. Bijvoorbeeld in de vorm van een basisbaan, zoals ook de WRR voorstelt. Dit vraagt om een herontwerp van geldstromen tussen rijk en gemeenten en een financiële oplossing die past bij de verdeelmodellen. Afhankelijk van de vorm en doelstelling van de basisbaan, zou deze ook publiek-privaat kunnen worden opgezet en gefinancierd.

4 Een samenhangende aanpak op gebied van onderwijs-scholing-arbeidsmarkt en leven lang ontwikkelen.

Ontwikkeling moet hoog op de agenda komen. Het ontbreekt in dit land nog te veel aan een breed gedeelde leercultuur waarin zowel werkgevers als (potentiële) werknemers overtuigd zijn van nut- en noodzaak van bijscholing. Hiermee blijft ontwikkelpotentie ten behoeve van de arbeidsmarkt liggen. De urgentie van een leven lang ontwikkelen wordt steeds duidelijker. De uitdaging voor de korte termijn is om bestaande lokale en regionale initiatieven te benutten om daarmee, in eerste instantie binnen het kader van de crisisdienstverlening, zoveel mogelijk mensen naar werk te begeleiden. Hierdoor kan geleerd worden voor de langere termijn; samenwerking met onderwijs en andere partijen dient te worden geïntensiveerd, zodat ook voor de langere termijn vernieuwende initiatieven beschikbaar zijn. Daarvoor zijn randvoorwaarden nodig:

- Versterken van het partnerschap met het MBO;
- In periodes van werkloosheid/laagconjunctuur kan een leer/werkfunctie worden aangeboden waar men zich met een budget en persoonlijke aandacht ontwikkelt voor een volgende baan. De sociale zekerheid krijgt op die manier een activerend karakter;
- Biedt mogelijkheden en (scholings)faciliteiten aan werkgevers die perspectief bieden aan mensen die in andere sectoren hun vooruitzichten op (verder) werk hebben verloren.